

Vilijam Moris

KAKO SAM POSTAO SOCIJALISTA

anarhija/ blok 45
PORODIČNA BIBLIOTEKA

William Morris

KAKO SAM POSTAO SOCIJALISTA (1894)

PISMO ANDREASU ŠOJU (KRATKA AUTOBIOGRAFIJA, 1883)

William Morris, „How I Became a Socialist“, *Justice: The Organ of the Social Democracy*, 16. VI 1894; *The Collected Letters of William Morris*, Vol. II, Part A, 1881–1884, Princeton University Press, 1987, pismo br. 911, str. 225–231.

Preveo i priredio: AG, 2020, 2022.

<http://anarhija-blok45.net>

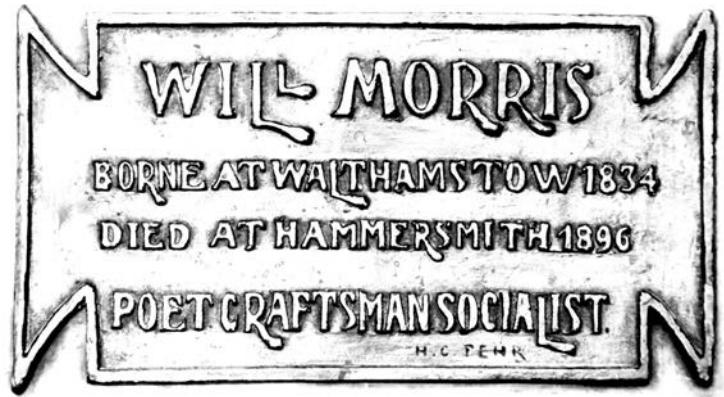
aleksa.golijanin@gmail.com

ZAJEDNIČKA ARHIVA

<http://anarhisticka-biblioteka.net>

U nastavku : KRATKA AUTOBIOGRAFIJA (1883)

NA KORICAMA:

ATMA (muralista), London, Walthamstow, Bedford Road,
2016, <http://www.atma-art.com/project/william-morris-gallery/>

DESNO: Morisova torba za knjige i pamflete.

„Sada sam mogao da čujem Džona Bola; kako je povisio glas i prozborio... 'Zaista, braćo, zajedništvo je raj, a kad zajedništva nema, to je pakao; zajedništvo je život, a kad zajedništva nema, to je smrt: i zato, ono što činite na zemlji, činite radi zajedništva i života koji je u njemu, koji će trajati večno, i svako od vas biće njegov deo, dok će životi svih ljudi na zemlji proći. Stoga vas pozivam da ne prebivate u paklu već u raju ili, dokle god morate, na zemlji, koja je deo neba, i to zaista nimalo gadan deo.“

Vilijam Moris, *San Džona Bola*, 1888.

THE
WILLIAM
MORRIS
SOCIETY

THE WILLIAM MORRIS SOCIETY
williammorrisociety.org/

WILLIAM MORRIS ARCHIVE
<https://morrisarchive.lib.uiowa.edu/>
[https://morrisarchive.lib.uiowa.edu/exhibits/show/resources/
site-map](https://morrisarchive.lib.uiowa.edu/exhibits/show/resources/site-map)

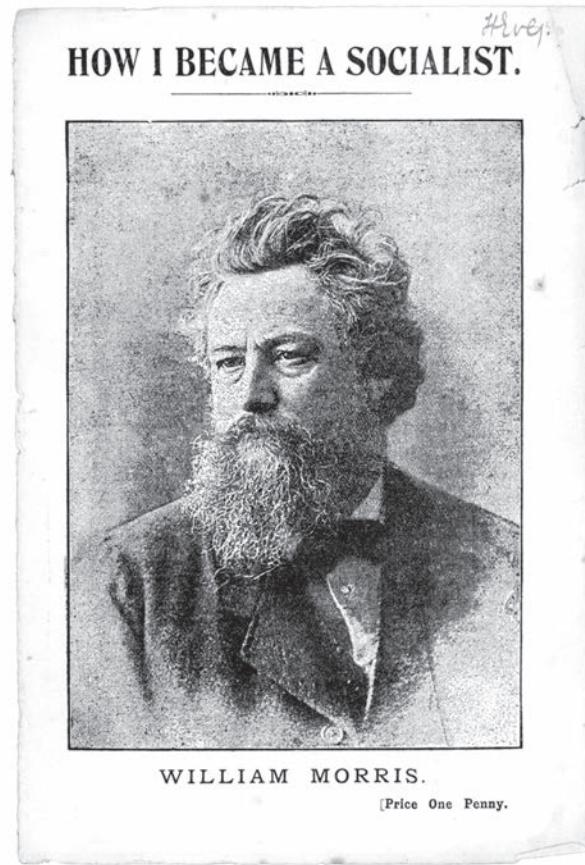
THE JOURNAL OF WILLIAM MORRIS STUDIES
www.morrisociety.org/publications/journal.html

WILLIAM MORRIS GALLERY
www.wmgallery.org.uk/

William
Morris

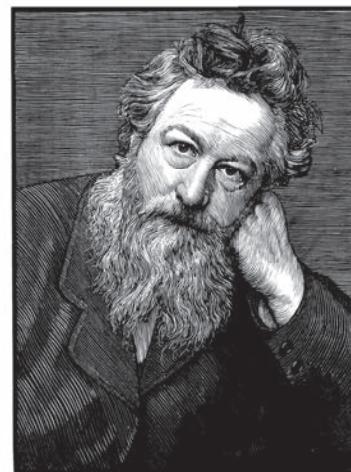
Kako sam postao socijalista (1894)
Pismo Andreasu Šoju (Kratka autobiografija, 1883)

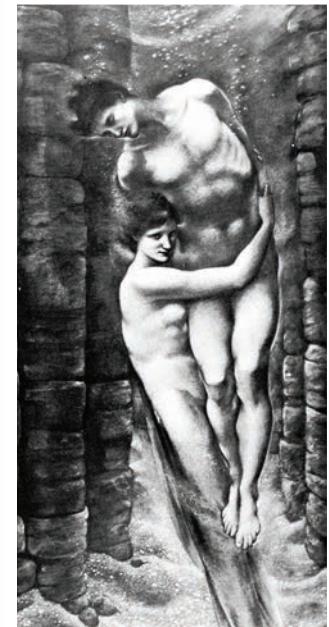
Brošura Twentieth Century Press (London, 1896, 16 str.), objavljena povodom Morisove smrti, s dva nekrologa i još dva Morisova teksta, ranije objavljena u listu *Justice: The Organ of the Social Democracy*: „Change of Position – Not Change of Condition“ (1895) i „The Promise of May“ (1896).

GLAVNI POVEZANI TEKSTOVI:

**ANSELM JAPE
VILIJAM MORIS I KRITIKA RADA**

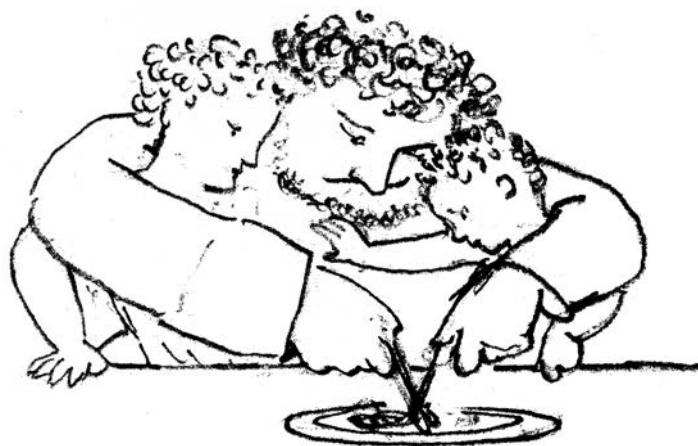
MIGEL ABENSUR

VILIJAM MORIS : UTOPIJA I ROMANSA

OSTALI PREVODI:

<http://anarhija-blok45.net>
<https://anarhisticka-biblioteka.net/category/author/william-morris>

Moris sa Dženi i Mej; Edvard Bern-Džons, oko 1870.

dostacima za koje sam mislio da će ih tamo naći; ali, u celini gledano, tih nedostataka ima manje nego što sam očekivao.

Prethodno je trebalo da spomenem da sam se oženio 1859. i da iz tog braka imam dve kćerke, koje su mi veoma naklonjene, kada je reč o mojim životnim ciljevima.²⁵

William Morris, 1883.

The Collected Letters of William Morris, Vol. II, Part A, 1881–1884, ed. Norman Kelvin, Princeton University Press, 1987, pismo br. 911, str. 225–231.

²⁵ Starija kćerka, Dženi, zbog bolesti (oblika epilepsije), manje se uključivala u Morisove aktivnosti, iako im je bila veoma naklonjena, dok im je Mej bila potpuno posvećena, kao dizajnerka, organizatorska i urednica prvog izdanja Morisovih sabranih dela – u čak 24 toma, objavljena u periodu 1910–1915, za koje je Mej napisala i vrlo opširne i nadahnute predgovore. Morisova žena, Džejn, velika muza celog Prerafaelitskog pokreta (naročito Rosetijeva), uglavnom se držala po strani od Morisovih političkih aktivnosti, ali je opet doprinela njegovoj firmi s nekoliko vezova i drugih radova.

Kako sam postao socijalista

„Pored želje za pravljenjem lepih stvari, vodeća strast mog života bila je i ostala mržnja prema modernoj civilizaciji.“ — Vilijam Moris (1834–1896)

Urednik me je zamolio da izložim neku vrstu istorije gore-navedenog preobraćenja, za šta mi se čini da bi moglo biti od neke koristi, ako će čitaoci u meni moći da vide tip osobe iz određene grupe ljudi, ali što nije tako lako postići, a da bude jasno, sažeto i potpuno. Ipak, pokušaću. Ali najpre želim da kažem šta za mene znači biti socijalista, budući da su me upozorili da ta reč više ne znači ono što je nedvosmisleno i izričito značila pre deset godina. Dakle, ono što podrazumevam pod socijalizmom jeste stanje društva u koje ne bi smelo biti ni bogatih ni siromašnih, ni gospodara ni slugu, ni dokonih ni prezaposlenih, ni izbezumljenih misaonih radnika ni utučenih fizičkih radnika, ukratko, u kojem bi svi ljudi živeli u jednakim uslovima i obavljali svoje poslove bez rasipanja, potpuno svesni da šteta za jednog znači štetu za sve – konačno ostvarenje značenja reči KOMONVELT.¹

¹ „Commonwealth“: specifično engleski pojam za društveni poredak, po pravilu parlamentarni, koji se kasnije koristio i za neke šire političke saveze, a koji Moris ovde pokušava da vrati njegovom doslovnom značenju: prava zajednica, posvećena opštem i ukupnom blagostanju. (Sve napomene i komentari, AG.)

Takvo shvatanje socijalizma, kojeg se sada držim i kojeg ču se nadam se držati do smrti, jeste ono s kojim sam i počeo; nisam imao nikakvu prelaznu fazu, osim ako se tako ne bi mogao nazvati kratak period političkog radikalizma u kojem sam svoj ideal video dovoljno jasno, ali bez ikakve nade u njegovo ostvarenje. To se okončalo nekoliko meseci pre nego što sam pridružio (tadašnjoj) Demokratskoj federaciji (Democratic Federation, od 1881), a smisao mog pristupanja tom telu bio je u tome što sam u njemu video nadu u ostvarenje svog idealja. Ako me pitate kolika je ta nuda bila ili šta sam mislio da bi mi socijalisti, koji smo tada živeli i delovali, mogli postići u pogledu njenog ostvarenja, ili kada bi moglo doći do bilo kakve vidljive društvene promene, moram reći da ne znam. Mogu samo reći da nisam vagao svoju nadu, kao ni radost koju mi je ona tada pružila. Što se ostalog tiče, kada sam načinio taj korak bio sam potpuna neznačica u ekonomiji; nikada nisam ni pogledao Adama Smita ili čuo za Rikarda ili za Karla Marksа. Za divno čudo, čitao sam ponešto od Mila (John Stuart Mill), naime, njegove posthumno objavljene spise (da li je to bilo u *Westminster Review* ili u *Fortnightly?*), u kojima napada socijalizam u njegovom furijevskom rahu. U tim spisima on jasno i otvoreno razvija svoju argumentaciju, koliko je to bilo moguće, a ishod je, makar u mom slučaju, bilo uverenje da je socijalizam neophodna promena i da bi se mogao ostvariti za našeg života. Ti spisi su bili onaj završni potez u mom preobraćenju u socijalizam. Pošto sam se učlanio u socijalističku organizaciju (Federacija je, naime, ubrzo postala jasno socijalistička) (Social Democratic Federation, SDF, od 1884) uložio sam određen napor u učenje ekonomске strane socijalizma i čak se dotakao Marksа, iako moram priznati da sam, i pored toga što sam neizmerno uživao u istorijskom delu Kapitala, prošao kroz pravu mentalnu agoniju dok sam čitao ona čisto ekomska poglavљa tog velikog dela. U svakom slučaju, pro-

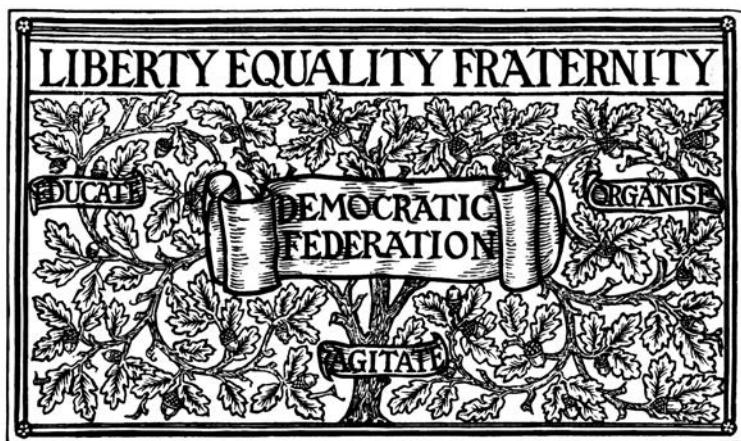
Udruženja za istočno pitanje (Eastern Question Association), i vredno radio na tome; upoznao sam neke tadašnje sindikalne vođe; ali video sam da su bili pod prilično velikim uticajem kapitalističkih političara i da posle pobede na opštim izborima (1880, kada liberali pobeđuju konzervativce) neće napraviti nikakav korak napred. Akcije i izostanak akcije novog liberalnog parlamenta, naročito Zakon o prinudi (1881)²³ i „Berzanski Egi-patski rat“ („Stockjobbers' Egyptian War“, 1882), u dobroj meri su uništili svaku nadu koju sam mogao imati o tome da bi se nešto dobro moglo postići s Radikalnom (Liberalnom) strankom, ma koliko ona sebe smatrala naprednom.

Pridružio sam se komitetu, čiji je sekretar bio gospodin Herbert Barouz (Herbert Burrows), koji je pokušao da se donekle suprotstavi kursu koji su liberalna vlada i partija zauzele u prvim danima tog parlamenta; ali komitet se brzo raspao, budući da zapravo nije imao nikakve praktične principe koji bi ga držali na okupu; spominjem to da bih pokazao kako sam bio u potrazi za učlanjenjem u bilo koje telo za koje je izgledalo da će pomeriti stvari s mrtve tačke.

Mora se razumeti da sam uvek nameravao da se pridružim bilo kom telu koje se jasno naziva socijalističkim, tako da sam, kada me je prošle godine g. Hajndman (Henry Hyndman) pozvao da se pridružim Demokratskoj federaciji²⁴, prihvatio poziv, u nadi da će se ona zalagati za socijalizam, uprkos nekim ne-

²³ Protection of Persons and Property (Ireland) Act ili Coercion Act: zakon koji je omogućavao progon bez suđenja svih osoba osumnjičenih za učešće u Ratu (agitaciji) za zemlju u Irskoj, 1879–1882.

²⁴ Democratic Federation, od 1881, Social Democratic Federation, od 1884. Posle niza sukoba sa Hajndmanom, Moris, zajedno sa Elenor Marks, Bak-som, Edvardom Avelingom, Šojem i drugima, 1885. osniva Socijalističku ligu (Socialist League) i pokreće njeno glasilo, *Commonweal*. Moris se 1890. povlači i iz te organizacije, posle razmimoilaženja s anarhističkim krilom, i osniva Socijalističko društvo iz Hamersmita (Hammersmith Socialist Society), u kojem je ostao aktivan do smrti, u oktobru 1896.

**THE
COMMONWEAL**
The Official Journal of the
SOCIALIST LEAGUE.

čitao sam koliko sam mogao i nadam se da mi je od tog čitanja nešto ostalo; ali rekao bih da sam još više naučio iz neprekidnih razgovora s prijateljima kao što su Baks (Ernest Belfort Bax), Hajndman (Henry Hyndman) i Šoj (Andreas Scheu) i žustrog niza propagandnih skupova iz tog vremena, u kojima sam i sam uzeo učešća. Završnu lekciju iz školovanja u praktičnom socijalizmu, koji najviše odgovara mojim sposobnostima, dobio sam kasnije od nekih anarhističkih prijatelja, od kojih sam, sasvim suprotno njihovim namerama, naučio da je anarhizam nemoguć, kao što sam i od Mila, opet suprotno njegovim namerama, naučio da je socijalizam neophodan.²

² Trenutak za anarhistički komentar: „... naši anarhistički prijatelji... koji su malo autoritarni po pitanju autoriteta, ali ne i tako malo nejasni“, pisao je Moris u jednoj od polemika s tadašnjim anarhistima iz Socijalističke lige (Socialist League, 1885–1889), koji su se držali vrlo površnog i isključivog individualizma. Između ostalog, Moris je odbacivao apstraktни individualizam kao neodrživ, jer ne ostavlja nikakav prostor za istinsko zajedništvo; opet, odbacivao je i autoritarni kolektivizam i insistirao da nije „etatski socijalista“; u tom smislu, bio je veći ili makar promišljeniji anarhista od mnogih deklarisanih. Uglavnom, odnos između pojedinca i drugih ljudi, odnosno zajednice, svakako je složeniji i potencijalno bogatiji nego što to dopuštaju kruti okviri bilo apstraktног „individualizma“ (liberalnog ili anarhističkog, u ovom slučaju je svejedno) ili autoritarnog „kolektivizma“. Treba, naravno, imati u vidu da se „anarhizam“, kao i bilo koja druga opšta ideja („komunizam“, „sloboda“, „zajednica“, „dobro“, „život“, „ljubav“, „Bog“), oduvek shvatao na najrazličitije načine, često kontradiktorne ili čak absurdne. Takođe, najupštenije rečeno, Moris se kao originalni mislilac formirao ne samo u otklonu od nekih tadašnjih anarhisti već i od sve rigidnijeg marksističkog pozitivizma, u verziji Fridriha Engelsa, kao tada neprikosnovenog, živog autoriteta. Taj drugi otklon prividno nije bio tako polemički, ali je opet bio praćen raznim tenzijama, koje su isle sve do otvorenog nipoštovanja koje je „Marksova proširena politička porodica“ (krug oko Engelsa i Eleonore Marks) pokazivala prema Morisovom (navodno) „sentimentalnom socijalizmu“. Najzad, razlika je bila i vizuelno drastič-

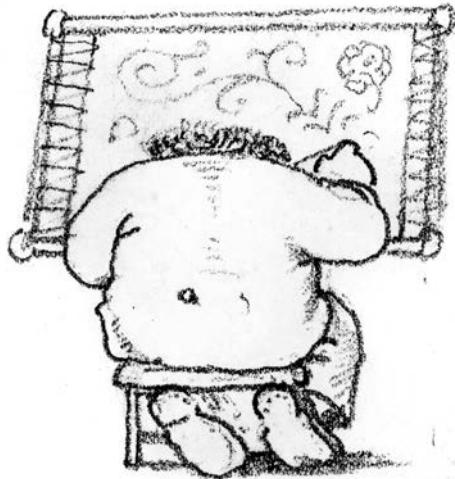
Ali u ovom prijedovanju o tome kako sam došao do *praktičnog socijalizma*, počeo sam, čini mi se, od sredine, budući da me u mojoj poziciji imućnog čoveka, pošteđenog nedrača koje nekog radnika pritiskaju na svakom koraku, možda nikada ne bi privukla praktična strana tog pitanja da me neki ideal nije gurnuo u potražu za njim. Naime, politika kao politika, to jest, čak ako je i ne vidimo kao nužno, iako nezgrapno i odbojno sredstvo za ostvarenje nekog cilja, nikada me ne bi privukla, kao što ni od trenutka kada sam postao svestan postojećih društvenih nepravdi i ugnjetavanja siromašnih ne bih mogao poverovati u *delimično* ispravljanje tih nepravdi. Drugim rečima, nikada ne bih mogao biti takva budala da poverujem u srećnu i „časnu“ sirotinju.

Ako me je, dakle, moj ideal prisilio da tragam za praktičnim socijalizmom, šta je to što me je uopšte navelo da zamislim neki ideal? Tako dolazimo do onoga što sam već spomenuo (u ovom tekstu), da pripadam određenom misaonom tipu ljudi.

na: teško je reći šta je bilo u većem raskoraku sa ortodoksnim marksizmom, da li Morisovo shvatanje rada, istorije, tehnologije i progrusa ili njegovi cvetni dezeni, kao demonstracija njegovog insistiranja na kvalitetu i umeću (što podrazumeva aktivnog, kreativnog pojedinca), nasuprotni varvarskom boflu masovne, industrijske proizvodnje (superiorno efikasne u čisto tehničkom i kvantitativnom pogledu, ali i beznadežno degradirajuće). Za polemiku s anarchistima videti „Socialism and Anarchism“, 1889; „Why I am a Communist“, 1894; „Interview for Justice: A Socialist Poet on Bombs and Anarchism. An Interview with William Morris“, 1894 (sve na <https://www.marxists.org/archive/morris/works/index.htm>). Za tenzije između Morisa i engelsovskog marksizma, videti biografiju E. P. Thompsona, *William Morris: Romantic to Revolutionary* (1955, naročito „Postskriptum“ iz 1977) ili naš buklet Anselm Jape, *Vilijam Moris i kritika rada* (2013), odlomak iz Thompsona na kraju bibliografskog dela (<https://anarhisticka-biblioteka.net/library/anselm-jappe-vilijam-moris-i-kritika-rada> ili <https://anarhija-blok45.net/tekstovi/Anselm-Jappe-Vilijam-Moris-i-kritika-rada.pdf>).

Otpriklike u vreme kada sam o tim pitanjima počeo da razmišjam tako intenzivno da sam osetio da se moram javno izraziti, došlo je do krize oko Istočnog pitanja i agitacije koja je za ishod imala rušenje Dizraelijeve vlade.²² Svim srcem sam se uključio u tu kampanju na strani liberala (originalna Liberal Party, glavni rival konzervativaca u većem delu XIX veka), zato što mi se činilo da Engleska rizikuje da uđe u rat koji bi je gurnuo na stranu reakcije; takođe, duboko sam strepeo zbog izliva šovinizma koji je zahvatio zemlju i strahovao da dok se mi zabavljamo još jednim evropskim ratom niko u ovoj zemlji neće hteti da čuje ništa o društvenim pitanjima; niti sam, u bilo kom trenutku, mogao da u Engleskoj vidim neku stranku napredniju od radikalata (parlamentarna frakcija Liberalne partije), koji bi morali ostati upamćeni ovenčani oreolom utoliko što su bili opozicija stranci koja se otvoreno proglašavala reakcionarnom; bio sam u maloj zabludi o ishodu pobjede liberala, osim što je to moglo zaustaviti bujicu šovinizma i obuzdati nacionalnu mržnju i predrasude, prema čemu će uvek osećati najdublji prezir. Stoga sam aktivno učestvovao u antiturskoj agitaciji, kao član odbora

²² „Istočno pitanje“, iz perspektive britanskog imperijalizma, bilo je pitanje Rusije, Turske, Balkana, kontrole nad Bosforom, Suecom i Bliskim istokom. U krizi 1875–1878 („Velika Istočna kriza“, čiji je ishod bio Berlinski kongres 1878), Velika Britanija i njen tadašnji premijer Dizraeli, spremali su se na rat i savezništvo s Turskom protiv Rusije, što je našlo na snazan otpor u zemlji. Morisov prvi otvoreno politički angažman, iako ne i njegov jedini javni angažman pre one najpoznatije, socijalističke faze. Naime, 1877, zajedno s Filipom Vebom i drugima, osnovao je Društvo za očuvanje drevnih zdanja (Society for the Protection of Ancient Buildings, poznato i kao „Anti-Scape“), koje je nastojalo da spreči nakaradnu „restauraciju“ drevnih zdanja, koja je tada uzimala maha. Stara zdanja je trebalo samo popravljati i održavati, a ne obnavljati, kao da su ostala netaknuta, ili im proizvoljno dodavati nove elemente. Društvo je imalo ogroman uticaj na britanski kulturni život i praktično uvelo moderno shvatanje „kulturnog nasledja“. Začudo, taj svoj veliki i strastveni angažman, kojem je ostao posvećen do kraja života, Moris ne spominje u ovom pismu.

Još jedna karikatura Edvarda Bern-Džonsa, oko 1870.

donekle praksi tkanja, bojenja i štampe na tekstu: sve to mi je, moram priznati, pružilo i još uvek mi pruža veliko uživanje.

Ali i pored svega uspeha koji sam postigao, nije mi promakla svest da će umetnost u čijem stvaranju pomažem propasti sa smrću nekolicine nas kojima je do nje zaista stalo, da reforma umetnosti zasnovane na individualizmu mora nestati s pojedincima koji su je pokrenuli. I moja istorijska proučavanja i moj praktični sukob s filistarstvom modernog društva *nametnuli* su mi uverenje da umetnost ne može imati pravi život i rast u sadašnjem sistemu komercijalizma i profiterstva. Pokušao sam da razvijem takvo shvatanje, koje je u stvari socijalizam viđen očima umetnika, u raznim predavanjima, od kojih sam prvo održao 1878 (sic).²¹

²¹ Predavanje je održano 4. XII 1877, u Trades Guild of Learning, u Co-operative Hall, u Londonu, pod naslovom „The Decorative Arts: Their Relation to Modern Life and Progress“; u celini je prvi put objavljeno 4. II 1878, kao poseban pamflet, a zatim u W. Morris, *Hopes and Fears for Art*, 1882, pod naslovom „The Lesser Arts“.

Pre uspona *modernog* socijalizma, skoro svi inteligentni ljudi bili su, ili su se makar tako predstavljali, prilično zadovoljni civilizacijom ovog veka. Štaviše, skoro svi oni bili su toliko zadovoljni da nisu videli šta bi se drugo moglo uraditi osim da se postojeća civilizacija poboljša tako što će se otarasiti nekih smešnih ostataka iz varvarskih vremena. Ukratko, bio je to *vigovski*³ način razmišljanja, svojstven modernim, dobrostojećim pripadnicima srednje klase, koji, kada je reč o mehaničkom progresu, zapravo ne traže ništa osim da ih socijalizam ostavi da na miru uživaju u svom raskošnom stilu.

Ali pored onih zadovoljnih, postojali su i oni koji nisu bili toliko zadovoljni i koji su osećali nejasnu odbojnost prema trijumfu civilizacije, ali koje je neizmerna snaga vigovštine primoravala na čutanje. Najzad, imali smo i nekolicinu koji su se otvoreno pobunili protiv te vigovštine – nekolicinu ili samo dvojicu, Karlajla i Raskina. Ovaj drugi je, pre mojih dana praktičnog socijalizma, bio taj koji me je podučio pomenu-tom idealu i kada pogledam unazad, ne mogu a da uzgred ne primetim koliko bi smrtno dosadan bio svet pre dvadeset godina da nije bilo Raskina! Od njega sam naučio kako da ubličim svoje nezadovoljstvo, za koje moram reći da nikako nije bilo maglovito.⁴ Pored želje za pravljenjem lepih stvari, vodeća strast mog života bila je i ostala mržnja prema moder-

³ „Whigs“: britanski liberali, pristalice parlamentarnog sistema i ustavne monarhije, glavni konkurenti „torijevaca“ (današnjih „konzervativaca“) u periodu od 1678. do 1859.

⁴ Na Morisa je presudno uticalo poglavje „Priroda gotike“ iz Raskinove studije *Kamenje Venecije* (John Ruskin, *The Stones of Venice*, vol. II, ch. VI, „The Nature of Gothic“, 1851–1853). To oduševljenje ga je držalo celog života, tako da je za to poglavje kasnije napisao predgovor i objavio ga kao posebno izdanje svoje izdavačke kuće Kelmscott Press: John Ruskin, *The Nature of Gothic: A Chapter of the Stones of Venice*, 1892 (<https://archive.org/details/natureofgothicchorusk/>; mode/2up); nije uključeno u skraćeno izdanje *Kamenja Venecije*, na osnovu Raskinovog

noj civilizaciji. Šta bih mogao da kažem o tome, sada kada reči naviru u moja usta, o svojoj nadi u njeno uništenje – šta bih mogao da kažem o njenoj zameni socijalizmom?

Šta da kažem o njenom ovladavanju mehaničkom snagom i njenom traćenju, o siromaštvu njene zajednice⁵, o njenim prebogatim neprijateljima zajednice, o njenoj zapanjujućoj organizaciji – ove bede od života! O njenom preziru prema jednostavnim zadovoljstvima, u kojima bi svi mogli uživati da nije njene ljudstvo? O njenoj bezočnoj vulgarnosti koja je uništila umetnost, jedinu pouzdanu utehu u radu? Sve to sam osećao onda kao i sada, ali nisam znao zašto je to tako. Nada iz prošlih vremena nestala je, a borbe čovečanstva tokom mnogih vekova nisu proizvele ništa osim ove gnusne, besciljne i ružne zbrke; izgledalo je da će neposredna budućnost samo pojačati sva postojeća zla tako što će zbrisati i poslednje ostatke dana u kojima se zatupljujuća beda civilizacije još nije bila spustila na svet. Bilo je to zaista mračno predviđanje – i ako mogu sebe da spomenem kao ličnost, a ne samo kao tip – naročito za čoveka mojih sklonosti, nezainteresovanog za metafiziku i religiju, kao i za naučnu analizu, ali zato s dubokom ljubavlju prema zemlji i životu na njoj, i sa strašću prema minuloj istoriji ljudskog roda. Zamislite! Zar će se sve zaista okončati s nekom računovodstvenom kancelarijom na brdu šljake, s Podsnepovim⁶ salonom u jednom krilu, u kojоj neki vigovski (liberalni) komitet raspodeljuje šampanjac bogatima i margarin siromašnima, u prikladnim sledovanjima, kao da bi tako svi morali biti zadovoljni, iako je svaka milina

sažetka iz 1879, koje se kod nas pojavilo u izdanju *Službenog glasnika* (2011) i *Bukefala* (2017).

⁵ U originalu, „komonvelta“.

⁶ John Podsnap, lik iz Dikensovog romana *Naš zajednički prijatelj* (Charles Dickens, *Our Mutual Friend*, 1864–1865); samodopadljivi malograđanin iz više srednje klase, oličenje konformizma, koji nastoji da ignorise sve što mu ne ide u prilog.

Godine 1871. otišao sam na Island sa g. Magnusonom, i osim zadovoljstva što sam video tu romantičnu pustaru, tamo sam naučio jednu lekciju, nadam se temeljno, da je najteža oskudica beznačajno zlo u poređenju s nejednakostu klase.¹⁹

Godine 1873. ponovo sam otišao na Island.²⁰ Godine 1876. objavio sam prevod Vergilijeve *Eneide*, koji je bio prilično dobro prihvacen. Godine 1877. započeo sam svoju poslednju poemu, epsku priču o Niblunzima (Nibelunzima), zasnovanu uglavnom na islandskoj verziji. To sam objavio 1878. (sic) pod naslovom *Sigurd Volsung i pad Niblunga* (*The Story of Sigurd the Volsung and the Fall of the Niblungs*, 1876).

Sve to vreme vredno sam se bavio svojim poslom, u kojem sam postigao značajan uspeh čak i sa komercijalne strane; verujem da sam, uz odricanje od nekih principa, mogao postati zaista bogat čovek, ali čak i ovako nemam na šta da se požalim, iako je poslednjih nekoliko godina posao išao prilično slabo.

Gotovo sve dizajne koje koristimo za dekoraciju površina, tapete, tekstil i slično, radim sam. Morao sam da naučim teoriju i

¹⁹ Moris, koji u originalu kaže „(najteže) poverty“, misli naravno na ono što sa strane gledano izgleda kao oskudan život, zbog teških životnih uslova (opet, „teških“ za posmatrača iz potpuno drugačije sredine), a ne na društveno generisano siromaštvo. Ono što ga je ponelo na Islandu bili su mentalitet i kultura neopterećeni kapitalističkim imperativima – sigurno ne kao drugde, u to vreme, ili na samom Islandu danas (ako se ima u vidu njegov položaj na mapi bankarsko-finansijskih operacija). Nezavisno od upliva severnjačkog folklora, koji je toliko voleo, Morisov doživljaj Islanda trezveno je sledio ispravnu ideju, koja se provlači kroz celo njegovo delo: da su dobri odnosi – dobra kultura – važniji od materijalnih uslova. Kvalitet – iskustva, umeća, ljudskih odnosa i zajednica – kod Morisa uvek stoji iznad pukog kvantiteta i tehničkih merila („ekonomski rezultat“, „životni standard“, „nivo materijalnog razvoja“, progres radi progresa, itd.).

²⁰ Morisovi dnevnički s tih putovanja nalaze se u *The Collected Works of William Morris*, vol. VIII, *Journals of Travel In Iceland, 1871–1873*, ed. May Morris, 1911.

ICELAND. 1870

Moris na Islandu, 1871 (ovde pogrešno, 1870), na karikaturama svog drugara Edvarda Bern-Džonsa, otprilike iz tog vremena.

za oči isčezla iz sveta, a na mesto Homera došao Haksli?⁷ Ipak, verujte mi, u dubini duše, kada sam stvarno naterao sebe da pogledam u budućnost, to je ono što sam video, pri čemu, koliko sam mogao da vidim, skoro нико nije smatrao da je vredno boriti se protiv takvog ishoda civilizacije. I verovatno bih u tom lepotu pesimizmu dočekao kraj života, da mi odnekud nije sinulo kako usred ovog smetlišta od civilizacije počinje da klija seme velike promene, koju mi ovde nazivamo društvenom revolucijom. To otkriće je promenilo ceo moj pogled na svet i sve što je trebalo da uradim da bih postao socijalista bilo je da se priključim praktičnom pokretu, što sam, kao što sam već objasnio, nastojao da uradim najbolje što sam umeo.

Ukratko, proučavanje istorije, kao i ljubav prema umetnosti i bavljenje njome, naterali su me da mrzim civilizaciju koja bi, ako sve ostane kao što je sada, mogla da istoriju pretvorи u nepovezanu besmislicu, a umetnost u zbirku kurioziteta iz prošlosti koja ne bi imala nikakve ozbiljne veze sa životom u sadašnjosti.

Ali svest o revoluciji koja tinja usred našeg mrskog modernog društva sprečila me je, srećom, za razliku od mnogih drugih s umetničkim sklonostima, da se, s jedne strane, stvrdnem u pukog protivnika „progrusa“, a s druge strane, da traćim vreme i energiju na bilo koju od brojnih zamisli za koje se kvaziumetnici iz srednje klase nadaju da bi mogle pospešiti rast umetnosti, iako ona više nema nikakvog korena. Tako sam na kraju postao praktični socijalista.

Reč-dve za kraj. Možda će neki naši prijatelji reći: šta mi imamo s tim istorijskim i umetničkim stvarima? Mi hoćemo da se pomoću socijaldemokratije izborimo za pristojna pri-

⁷ Thomas Henry Huxley (1825–1895, deda Oldusa Hakslija), engleski zoolog, najveći stručnjak za komparativnu anatomiju svog vremena; „Darvinov buldog“, kako je jednom opisao samog sebe, zbog javne podrške koju je pružao Darvinovoj teoriji, iako se s njom nije u svemu slagao. Tvrđokorni empirista i materijalista.

Barjak Socijalističkog društva iz Hamersmita, sa slikom Edvarda Bern-Džonsa (za Morisovu knjigu *A Dream of John Ball*, 1888), oko 1890.

desetak godina, firma se raspala, tako da sam ostao jedini partner, iako mi F. Veb i Bern-Džons i dalje pomažu i rade dizajn.

U međuvremenu, 1858. objavio sam zbirku pesama *Odrhana Gvinever* (*The Defence of Guenevere*); i to je bilo izuzetno mladačko štivo i veoma srednjovekovno; a onda sam, posle nekoliko godina, došao sam na ideju o poemu *Zemaljski raj* (*The Earthly Paradise*, objavljeno 1868–1870) i počeo da veoma naporno radim na tome. Otprilike u to vreme proširio sam svoje istorijsko čitanje nabasavši na prevode stare nordijske književnosti, u čemu sam video dobar korektiv za nebuloznu stranu medievalizma. Godine 1866. (mislim) objavio sam poemu *Jasonov život i smrt* (*The Life and Death of Jason*, 1867), koja je prvobitno trebalo da bude jedna od epizoda *Zemaljskog raja*, ali je bila predugačka za tu svrhu. Na moje iznenadenje, knjiga je naišla na odličan prijem, kako kod kritičara, tako i kod publike, koji su bili još ljubazniji prema mom sledećem delu, poemu *Zemaljski raj*, čiji sam prvi deo objavio 1868. Godine 1872. objavio sam malu knjigu fantastike, uglavnom lirske, pod naslovom *Ljubav je dovoljna* (*Love is Enough*). U međuvremenu, oko 1870, upoznao sam jednog gospodina sa Islanda, E. Magnusona (Eiríkur Magnússon), od koga sam naučio da čitam jezik Severa, i s kojim sam proučio većinu dela te književnosti; divna svežina i nezavisnost njihove misli, vazduh slobode koji struji kroz njih, njihovo obožavanje hrabrosti (velika vrlina ljudskog roda), njihova potpuna nekonvencionalnost, osvojili su mi srce na prepad. Uz pomoć g. Magnusona, preveo sam i objavio *Priču o Gretiru Snažnom* (*The Story of Grettir the Strong*, Eiríkur Magnússon, 1869), ciklus saga (oko 6) pod naslovom *Severne ljubavne priče* (*Three Northern Love Stories and Other Tales*, 1875), i konačno islandsku verziju priče o Nibelunzima, poznatu kao *Saga o Volsunzima*.¹⁸

¹⁸ *The Story of the Volsungs, „Volsunga Saga“, with Excerpts from the Poetic Edda; ili Volsunga Saga: The Story of the Volsungs & Niblungs, with certain songs from the Elder Edda*, prevedeno 1870, objavljeno 1888.

Red House, Bexleyheath, London, 1859–1860.

manja, hoćemo da živimo u dostoјnjim uslovima, i to odmah. Svako ko tvrdi da pitanja umetnosti i kultivacije moraju imati prvenstvo nad onim noža i viljuške (kao što neki zaista predlažu) sigurno ne razume šta je umetnost ili da ona mora imati korene u tlu naprednog i spokojnog života.⁸ Treba međutim imati u vidu da je civilizacija svela radnika na tako jadnu i bednu egzistenciju da on jedva može znati kako da uobiči želju za životom koji bi bio značajno bolji od onog koji je sada prisiljen da trpi. Zadatak umetnosti je da pred njega postavi istinski ideal ispunjenog i smislenog života, života u kojem će se opažanje i stvaranje lepote, to jest, uživanje u istinskoj draži, doživljavati kao nešto što je za čovekov život nužno kao i hleb naš svagdašnji, i u kojem nijednog čoveka i nijednu grupu ljudi ništa ne bi moglo da liši toga, osim njegove puke suprotnosti, kojoj se treba svim silama odupreti.

1894.

William Morris, „How I Became a Socialist“, *Justice: The Organ of the Social Democracy*, 16. VI 1894.

Preveo i priredio AG, avgust 2020.

Raniji prevod: William Morris, *O umjetnosti i socijalizmu*, BLOK, Zagreb, 2019; uredila i predstavila Vesna Vuković; prevele Luiza Bouharaoua i Vesna Vuković. Izbor tekstova: *Umjetnost, bogatstvo i imućnost; Umjetnost u doba plutokracije; Umjetnost i socijalizam; Umjetnost i njezini proizvođači; Kako sam postao socijalist* (prev. Luiza Bouharaoua); *Praznik rada*.

<http://www.blok.hr/hr/izdavstvo/william-morris-o-umjetnosti-i-socijalizmu--2>

Kompletna knjiga, u dogovoru s redakcijom BLOK-a: <https://anarhisticka-biblioteka.net/library/william-morris-o-umjetnosti-i-socijalizmu>

⁸ U originalu preciznije, „neanksioznog života“ („unanxious“).

Edvard Bern-Džons i Vilijam Moris, sa porodicama (s leva na desno): Ričard Džons (Edvardov otac), Margaret (kćerka), Edvard, Filip (sin), Džordžijana Bern-Džons (žena); Džejn i Dženi Moris, iza njih Vilijam i Mej. Foto Frederick Hollyer, 1874.

nju posvetio¹⁶; otkrili smo, posebno moj prijatelj arhitekta i ja, da su sve primenjene umetnosti („minor“ ili „lesser arts“) u stanju potpune degradacije, naročito u Engleskoj, i shodno tome, 1861, s nadmenom smelošću mladog čoveka, krenuo sam da sve to reformišem: i tako osnovao neku vrstu firme za proizvodnju ukrasnih predmeta.¹⁷ D. G. Roseti, Ford Madoks Braun, Bern-Džons i F. Veb, arhitekta moje kuće, bili su njeni glavni članovi, što se tiče dizajna. Bern-Džons je u to vreme počeo da stiče reputaciju i za nas je dizajnirao mnogo vitraža, čemu je bio zdušno posvećen; ubrzo smo napravili mali napredak, iako su nas, naravno, mnogo ismevali. Prihvatio sam se toga kao posla, uprkos tome što nije bilo lako zamisliti da bi se od toga moglo nešto zaraditi; pre

¹⁶ „Red House“, „Crvena kuća“, Bekslihit (Bexleyheath), jugoistočni London, 1859–1860. Jedan od najuspelijih primera arhitekture pokreta „Umetnost i zanati“ (Arts & Crafts Movement; izraz je skovan tek 1887, ali stil i načela pokreta razvijali su se još od polovine XIX veka). Arhitekta je bio Filip Veb (Philip Webb), a unutrašnji dizajn, od tapeta, tapiserija i nameštaja do pribora za jelo, radili su Vilijam Moris i prijatelji: Bern-Džons, Roseti i Ford Madoks Braun (Ford Madox Brown). Vilijam i Džejn (Jane) Moris su živeli u Crevnoj kući do 1865, a u njoj su se rodile i njihove dve kćerke, Dženi (Jane Alice „Jenny“, 1861) i Mej (Mary „May“, 1862). Iako je sam rad na kući bio prelomno iskustvo, Moris je 1865. prodao Crvenu kuću, iz zdravstvenih i drugih razloga. Posle nekoliko godina provedenih na Queen Square u Londonu, 1871. otkriva svoje omiljeno mesto, Kelmskot, u Zapadnom Oksfordširu, u kojem će kupiti i obnoviti jednu staro imanje iz XVI veka (poznato kao „Kelmscott Manor“), i po kojem će nazvati svoju konačnu londonsku rezidenciju, Kelmscott House (od 1878), u Hamersmitu (ujedno sedište Socijalističkog društva iz Hamersmita), i svoju izdavačku kuću, *Kelmscott Press*.

¹⁷ Morris, Marshall, Faulkner & Co., 1861–1875; zatim kao Morris & Co., od 1875. do Morisove smrti 1896; i konačno kao Morris & Co. Decorators Ltd., od 1905 do 1940. Kompanija koja danas ima pravo na „brend“ Morris & Co., Arthur Sanderson & Sons Ltd, ostala je verna dizajnu originalne kompanije (Morris, John Henry Dearle, May Morris, itd.), iako naravno nema mnogo veze sa Morisovim idejama i etosom.

stveno iznenadenje¹⁵; i otprilike u to doba, kako sam bio veoma prisian s drugim mladićima entuzijastičnih ideja, napravili smo mesečni list koji je izlazio godinu dana (o mom trošku); zvao se *Oxford and Cambridge Magazine*, i zaista je bio *veoma* mlad. Kada sam završio studije u Oksfordu (1856) – ja, koji sam prvo bitno sebe video u Crkvi!!! – rešio sam da se bavim umetnošću, u nekom obliku, i tako sam započeo šegrtovanje kod Dž. I. Strita (George Edmund Street) (kasnije arhitekte novog Suda pravde), koji je u to vreme radio u Oksfordu; međutim, kod njega sam ostao svega devet meseci; kada sam se našao u Londonu i kada me je Bern-Džons (Edward Burne-Jones), slikar, moj veliki prijatelj sa fakulteta, upoznao sa Danteom Gabrijelom Rosetijem (Dante Gabriel Rossetti), vođom Prerafaelitske škole, odlučio sam da postanem slikar, i izučavao sam umetnost, ali neko vreme na vrlo pogrešan način.

U to vreme oživljavanje gotičke arhitekture doživelo je veliki napredak u Engleskoj i to je prirodno dotaklo i prerafaelitski pokret; svim srcem sam se uključio u te pokrete: jedan prijatelj je pristao da mi sagradi kuću, veoma srednjovekovnu po duhu, u kojoj sam živeo pet godina, i čijem sam se uređiva-

¹⁵ Morisov prijatelj s Oksforda, Kenon Dikson (Canon Dixon), ovako se sećao tog trenutka: „Jedne večeri (1855), Krom Prajs i ja smo otišli u Ekster i tamo ga zatekli s Bern-Džonsom. Čim smo ušli u sobu, Bern-Džons je povikao, ‘Evo velikog pesnika! ’Ko je to?’, upitali smo. ‘Kako ko, Topsi (Morisov studentski nadimak)...’ Seli smo i slušali Morisa dok je čitao svoju prvu poemu (*The Willow and the Red Cliff*)... Dok je čitao, pomislio sam kako tako nešto nikada ranije nisam čuo. Bilo je potpuno novo; nije se oslanjalo ni na šta prethodno; savršeno originalno, koliko god da je zaista vredelo; i zvučalo je tako zadivljujuće i lepo, krajnje odlučno i snažno sročeno... Izrazio sam svoje divljenje, na neki način, kao i svi ostali; i sećam se njegovog odgovora: ‘Dobro, ako je to poezija, onda je to vrlo lako pisati.’ Od tada je, još semestar ili dva, skoro svakog dana dolazio u moju sobu da mi pročita neku novu pesmu.“ J. W. Mackail, I, str. 51–52.

Kratka autobiografija

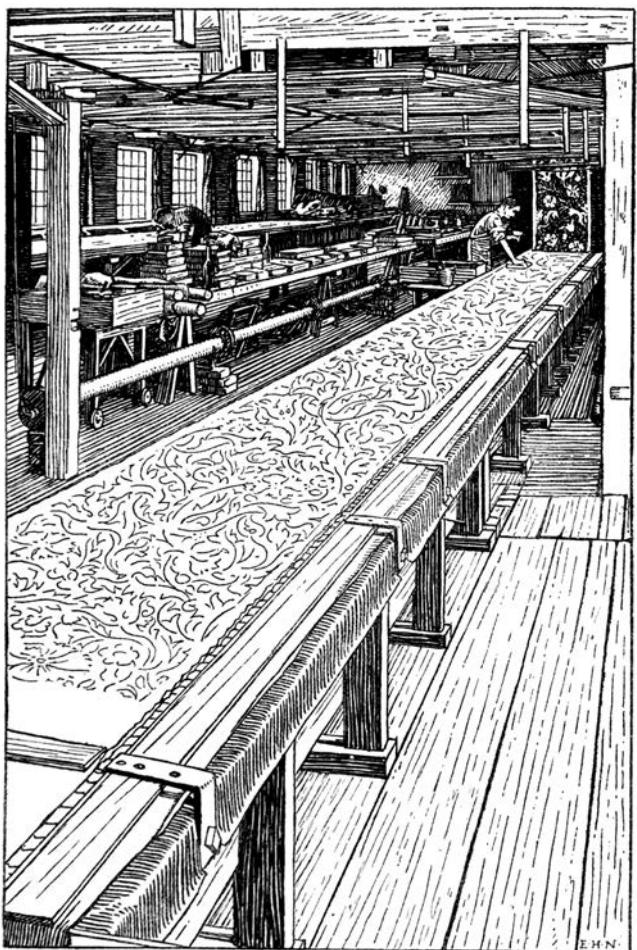
Pismo Andreasu Šoju (1883)

UVODNA NAPOMENA

Ovo Morisovo pismo Andreasu Šoju (Andreas Scheu, 1844–1927) – austrijskom socijalisti, koji je 1874. emigrirao Englesku i zatim u Škotsku, i tesno sarađivao sa Morisom – jedini je njegov povezani autobiografski osvrt. U ovom ili onom segmentu, srećemo ga u skoro svim Morisovim biografijama. Obuhvata period do 1883., dakle, do samog početka njegove eksplicitno socijalističke faze. Neke najvažnije tekstove, među njima i *Vesti iz Nigdine* i skoro sve ključne eseje, članke i predavanja, tek je trebalo da napiše. Moris je do 1883. već bio veliko ime engleske umetnosti i književnosti, ali glas Morisa socijaliste tek je počinjao da odjekuje. Kao što ćemo videti i ovde, pored onoga što donose njegove biografije, prepiska i druga dela, to nije bila neka nagla novost već prirodan ishod njegovih streljena. U tom pismu Moris izlaže svoju autobiografiju na nivou skice, u najgrubljim crtama – ostalo je nejasno u koju svrhu, možda za prilog u nekoj socijalističkoj publikaciji – ali ono opet pleni svojom neposrednošću, pored toga što nam još više približava njegovu putanju i razloge.

U prvom delu pisma, Moris objašnjava Šoju – kolegi iz tekstilne industrije – detalje bojenja tkanina i osvrće se na još neke aktuelne događaje. U nastavku, posle pozdrava iz uobičajenog pisma, prilaže svoju kratku autobiografiju.

AG, 2022.

„The chintz-printing room”, Merton Abbey. J. W. Mackail, *The Life of William Morris*, 1899, Vol. II, str. 56, crtež E. H. New.

drugog što je u sebi imalo bilo kakvu istoriju, i tako sam možda ipak naučio nešto, naročito zahvaljujući tome što je škola imala dobru biblioteku, u koju sam ponekad imao pristup. Trebalo bi da napomenem da sam otkad znam za sebe prosto gutao knjige. Ne sećam se da su me učili da čitam, a do svoje sedme godine pročitao sam mnogo knjiga, dobrih, loših i nikakvih.

Moj otac je umro 1847, nekoliko meseci pre mog odlaska u Marlboro; ali kako se pre smrti bavio unosnim rudarskim spekulacijama, ostali smo veoma imućni, zapravo bogati.

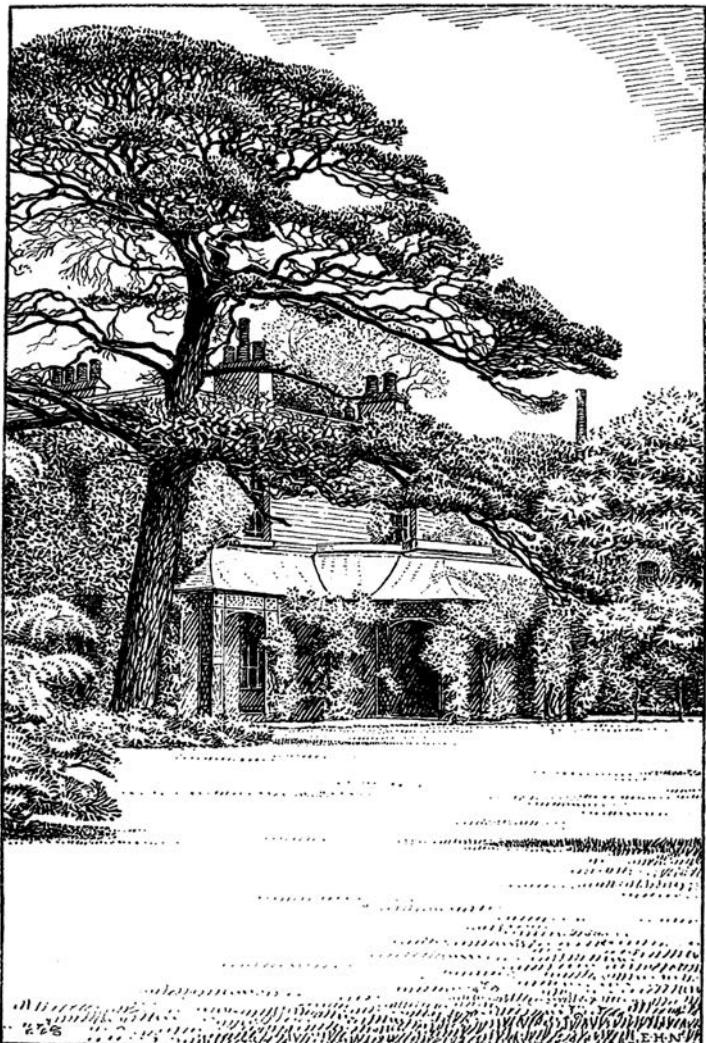
U Oksford sam otisao 1853, kao polaznik Koledža Ekster. Studiranje na tom mestu palo mi je veoma teško, ali zato sam se snažno zaljubio u istoriju, naročito u srednjovekovnu istoriju, utoliko više možda i zato što sam u to vreme pao pod uticaj Visoke crkve ili Pjuzijeve škole¹³; ta druga faza, međutim, nije dugo trajala, budući da su je ispravile knjige Džona Raskina, koje su u to vreme za mene bile svojevrsno otkrivenje; na mene su u dobroj meri uticala i dela Čarlsa Kingslij-a¹⁴, koja su mi ubacila u glavu neke društveno-političke ideje, koje bi se verovatno razvile da nije bilo zova umetnosti i poezije. Još kao student, otkrio sam da umem da pišem poeziju, na svoje sop-

¹³ „Oksfordski pokret“, ogrank anglikanske crkve, koji je naginjao katolicizmu i čiji su sledbenici oko 1840. počeli da prelaze na katoličanstvo. Jedan od najistaknutijih predstavnika bio je sveštenik i profesor hebrejskog jezika na Oksfordu, Edvard Buveri Pjuzi (Edward Bouvier Pusey, 1800–1882).

¹⁴ Charles Kingsley (1819–1875), anglikanski sveštenik, istoričar, pisac i društveni reformator, zagovornik hrišćanskog socijalizma – u bizarnoj kombinaciji s nekim rasističkim i šovinističkim shvatanjima. Moris je na to bio imun, ali možda su mu i neka Kingslijeva dela, pored drugih izvora, skrenula pažnju na skandinavski folklor i mitologiju (u kojima je Kingsli nalazio nadahnuc za svoje šovinističke tlapnje o superiornom anglosaksonstvu).

PISMO ANDREASU ŠOJU

Kelmscott House, Upper Mall,
Hammersmith (London),
15. septembar 1883.

„Elm House“, „Kuća pod brestom“, Morisovo rodno mesto. J. W. Mac kail, *The Life of William Morris*, 1899 Vol. I, str. 4, crtež E. H. New.

Dragi g. Šoj,

Zamoliću vas za smedj štof; možda bi se mogao nabaviti iz nekog škotskog magacina; ali bojim se da je takva roba postala strana u Engleskoj; postali smo previše lukavi da bismo ljudima davali nešto dobro, kad možemo i loše. Što se tiče bojenja u crno, recept bi izgledao otprilike ovako: provucite svoju tkaninu kroz kupku od kampeša (fr., *bois de Campêche*, lat., *Haematoxylum campechianum*), a zatim kroz drugu kupku od lišaja i sulfata gvožđa (komercijalni naziv, *copperas*); na taj način obojena roba neće izdržati sunce tako dobro kao da je „posinjena“, kako to kažu farbari (provučena kroz kupku od sinja ili sača, *Isatis tinctoria*), to jest, da je prošla kroz kupku od indiga za bojenje platna: mogla bi „zardjati“; ali to bi se danas smatralo dobrim farbanjem.

Što se tiče čebadi: uobičajeno je da se osnova pravi od pamuka ili da se za potku koristi čak i mešavina pamuka i australijske vune: najbolja čebad, ona iz Witnija (Witney) (živopisnog, starog gradića iz Oksfordšira), ima dobro pletenu osnovu, a potka im je istkana od čiste engleske vune, koja je čvršća, ali ne i tako meka kao australijska; po pravilu, lošija čebad imaju grimiznu ili neku drečavu boju utkanu u rubove; ona najbolja imaju samo tamno indigo plavu; ali naravno, ta razlika je trivijalna.

Ako želite da saznate nešto detaljnije o bojenju ili bilo kom drugom pitanju u vezi s mojim radom, biće mi drago da vam to kažem ili pokažem šta radimo u Opatiji Merton (Merton

Abbey)⁹, gde sam i farbar i štampar pamuka: ali razumećete da koristimo samo stare metode, koje su nastale pre apoteoze rđave i „slobodne trgovine“ boflom, koju je Gledston pre neki dan toliko hvalio u Kirkvolu.¹⁰

Šaljem vam prilično razvučenu skicu svog *nezanimljivog* (*sic!*) života: kad je već tako, usuđujem se da vam ponudim i svoje ostale knjige, ako vam to ne bude previše glomazno, budući da same po sebi čine biblioteku, tešku oko pola tone – neka mi Tor i Odin oproste! (Ne smem da koristim ružnu reč.)

Tu skicu možete iskoristiti po volji. Pokušaću da dodem na sastanak u ponedeljak: želim da vidim „Istendere“ (Moris misli na ogranku Socijaldemokratske federacije, SDF, iz istočnog Londona); kako bih voleo da nam pišu i zamere nam (Izvršnom savetu SDF) što ih nismo više podučavali socijalizmu! Kad bi to samo uradili i još nam dali šiling mesečno! Ali mi Englezi smo tupav svet. Uzgred, videli ste da su sindikalisti izbacili amandman o nacionalizaciji zemlje: znao sam da hoće i ne mogu reći da mi je žao; buržoaska štampa će sada dobro oplesti po njima.¹¹

Dragi g. Šoj,
iskreno vaš
Vilijam Moris

⁹ Merton Abbey (naziv potiče od manastira Merton, osnovanog još u XII veku), danas deo jugozapadnog Londona, u kojem je Moris, od 1881, imao svoju radionicu za izradu i bojenje tekstila.

¹⁰ William Ewart Gladstone (1809–1898), vođa Liberalne partije i u četiri navrata premijer UK; između ostalog, i u ovde značajnom periodu, 1880–1885. Njegov govor u Kirkvolu (Kirkwall, Škotska), od 13. IX, zabeležen je u listu *The Times*, 14. IX 1883.

¹¹ Na Šesnaestom godišnjem kongresu sindikata, koji je počeo 10. septembra 1883, usvojen je predlog po kojem, budući da se mnogo jutara puste zemlje sada moglo obrađivati, nisu potrebne nikakve radikalne promene u britanskom zemljišnom sistemu. Vest o tome objavljena je u listu *The Times*, 14. IX 1883.

Rodio sam se u Voltemstou, u Eseksu, 1834, u prigradskom naselju na obodu Šume Eping (Epping Forest), nekada sasvim prijatnom mestu, ali sada užasno koknijevskom (malograđanskim) i zagušenom lošom gradnjom.

Moj otac je bio poslovni, gradski čovek, uz to imućan¹²; živeli smo u uobičajenom stilu buržoaskog komfora; a kako smo pripadali evangelističkom ogranku Crkve Engleske, bio sam odgajan u nečemu što bi se mogli nazvati bogataškim establišmentskim puritanizmom; u religiji koju nisam prihvatao ni kao dečak.

Školu sam pohađao u Koledžu Marlboro, koji je tada bio nova i veoma gruba škola. Što se tiče moje školske poduke, mislim da mogu poštено reći da tamo nisam naučio skoro ništa, jer se tamo skoro ništa nije ni predavalо; ali to mesto se nalazi u veoma lepom kraju, gusto načičkanom preistorijskim spomenicima, i ja sam se s mnogo žara posvetio proučavanju toga i svega

¹² Morisov otac, takođe Vilijam (1797–1847), rano je stekao značajan imetak na berzanskim poslovima, ali pravo bogatstvo je zaradio trgovinom akcijama rudnika bakra u Devonširu, sa akcionarskim društvom Great Consolidated Copper Mining Co. Za svega par godina, od 1845. do 1847, njegov ideo, koji je u početku iznosio nekoliko stotina tadašnjih funti, dostigao je vrednost od 200.000 funti. To je bila osnova porodičnog blagostanja, a Moris sin je kasnije preuzeo rukovođenje akcionarskim društvom, čiji je direktor bio sve do početka 1876, kada je, s olakšanjem koje nije skrивao, prodao svoj ideo. Posle sastanka na kojem je podneo ostavku, „svečano je seo na svoj cilinadar“ i nikada ga više nije stavio na glavu (J. W. Mckail, *The Life of William Morris*, 1899, Vol. 1, str. 217). Od tada je bio posvećen isključivo svojim poslovima i preokupacijama, od kojih je živeo u blagostanju i nezavisno od porodičnog imetka, u međuvremenu naravno smanjenog, iako ne i istoplenog. Moris je inače odrastao u velikoj porodici, s čak osmoro braće i sestara, koje je život odneo na razne strane, iako je s nekim ostao blizak (sestre Ema i Izabel, brat Edgar).